

EEN NEDERLANDS MEMORANDUM OVER DE ERKENNING VAN
DE ZELFSTANDIGHEID DER COMMUNICATIEWETENSCHAP

De bindingen van de communicatiewetenschap met andere disciplines als de sociologie, de psychologie, de politologie, de pedagogie, hebben steeds het voorwerp uitgemaakt van felle discussies tussen degenen die de communicatiewetenschap als een autonome wetenschap wilden zien groeien en anderen die in hun eigen, reeds gevestigd, vakgebied de wetenschappelijke studie van de massamedia hoogstens in een of ander keuzevak willen dulden. Natuurlijk gaat het hier niet om een alleenstaand fenomeen. In alle richtingen van het wetenschappelijk onderwijs werden vroeger en worden nu nog steeds maar opnieuw onontgonnen studievelden ontdekt en bijna evenveel keren tracht een dynamisch en ambitieus academicus zich, in het kader van een of ander erkend universitair vakgebied, in dit nieuwe domein op te werken. Als het geluk een beetje aan zijn kant is kan hij na enkele jaren gaan doceren, een werkingsbudget lospeuteren, enkele assistenten laten benoemen, die dan na een tijdje eveneens gaan doceren, enz. Als het team tenslotte een zekere omvang heeft bereikt en er op de "markt" inderdaad een reële vraag schijnt te bestaan naar dit soort specialisatie, bestaat er een ernstige kans dat er binnen de gevestigde studierichting een nieuwe, min of meer autonome afdeling ontstaat. Nog later gaat de afdeling misschien op eigen benen staan en misschien, als de omstandigheden werkelijk zeer gunstig zijn, wordt er uiteindelijk een nieuw diploma geboren.

Voor een stuk is hiermee niet alleen de geschiedenis geschetst voor de communicatiewetenschap, maar van vele belangrijke wetenschappelijke studie- en onderzoeksrichtingen, en dit geldt zowel voor de exacte als voor de humane wetenschappen. Een dergelijke evolutie lijkt ons normaal en hoeft in se geen aanleiding te geven tot een afkeurende houding. Met deze ontwikkeling zijn echter vooral in kleinere landen als Nederland en België, een aantal fundamentele beleidsvragen gemoeid, die wij hier niet nader hoeven te bespreken, maar waarvan er wel enkele kunnen geciteerd worden.

Kan elke universiteit in een klein land zich dergelijke evolutie budgettair beschouwd blijven permitteren ?

Wanneer wordt de toenemende versnippering van het wetenschappelijk denken niet alleen financieel, maar ook wetenschappelijk ongezond ?

Welke vakgebieden komen eerder in aanmerking voor een post-universitaire opleiding dan wel voor een universitaire ?

Enz. enz.

Het in juni 1972 aan de "Academische Raad" voorgelegde verslag "Naar de erkenning van de zelfstandigheid der communicatiewetenschap", ontstaan uit interacademiaal overleg tussen een aantal professoren van 4 Nederlandse universiteiten (1) zal door vele beleidsverantwoordelijken tegenover deze achtergrond bekeken worden.

Zijn er voldoende redenen voorhanden om de communicatiewetenschap te laten uitgroeien tot een zelfstandig vakgebied in de sociale wetenschappen? Zijn er met name in de nabije toekomst maatschappelijke ontwikkelingen te onderkennen die deze zelfstandigheid motiveren?

Het memorandum geeft op deze vragen een duidelijk, positief antwoord. Voor elkeen die in Nederland of België iets te maken heeft met de communicatiewetenschap of met de wereld van de massamedia, is dit dus wel een belangrijk document.

In een eerste gedeelte wordt een beschrijving gegeven 1) van de ontwikkeling van de communicatiewetenschap in de vier universitaire instellingen, 2) van de relaties van deze instellingen met de mediapraktijk en de media-organisatie, en 3) van de internationale ontwikkeling op het gebied van de communicatiewetenschap (groeïende autonomie, multidisciplinaire aanpak). Bovendien wordt een prognose gemaakt van de te verwachten ontwikkeling van de communicatiewetenschap in de Nederlandse situatie en worden de factoren uitgetekend die hierin een rol zullen spelen.

In het tweede en het derde gedeelte van het memorandum worden deze gegevens getoetst aan de Nederlandse wetgeving en het door de Nederlandse regering voorbereide planningsysteem voor het post-secundaire onderwijs. In dit planning-systeem wordt met de wetenschappelijke aanspraken der communicatiewetenschap geen rekening gehouden. Het rapport dringt dan ook aan op een erkenning van de communicatiewetenschap als autonome wetenschap binnen het geheel der sociaal-culturele wetenschappen, en dit zowel in de regeringsplannen met betrekking tot het post-secundair onderwijs, als in het Academisch Statuut.

In bijlage tot het rapport wordt onder meer een overzicht gegeven van het wetenschappelijk werk op het gebied van de communicatiewetenschap aan de vier betrokken Nederlandse universiteiten, van de curricula en graden in de communicatiewetenschap aan de universiteiten van Leuven, Gent, Münster,

(1) Het Seminarium voor de leer der Communicatiemiddelen van de Universiteit van Amsterdam, de sectie Publicistiek van de Katholieke Universiteit te Nijmegen, de Afdeling Kommunikatiewetenschap van de Vrije Universiteit te Amsterdam, de Afdeling Voorlichtingskunde van de Landbouwhogeschool te Wageningen.

Mainz, Michigan State University, Annenberg School of Communications (Univ. of Pennsylvania), alsook een overzicht van de graden in de communicatiewetenschap verstrekt aan de Amerikaanse Universiteiten.

Uit de besluiten van de werkgroep lichten wij de volgende punten :

"De communicatiewetenschap neemt een zelfstandige plaats in binnen het geheel der sociale wetenschappen en verdient diensovereenkomstig algemene erkenning" en verder "Het verdient aanbeveling dat de communicatiewetenschap binnen de sociale wetenschappen over een eigen afstudeerrichting beschikt, te vermelden in het Academisch Statuut".

x

x

x

Wij willen deze bespreking niet besluiten zonder enkele persoonlijke beschouwingen :

1. De Nederlandse problemen zijn ook de onze. De programma's communicatiewetenschap van de K.U.L. en van de R.U.G. worden weliswaar impliciet geciteerd als na te volgen voorbeelden - en ze zijn o.i. ook beter en vooral vollediger dan de Nederlandse - maar insiders weten dat een algemene erkenning, zoals onze Nederlandse collega's ze vragen, ook ten onzent nog ver te zoeken is.

En ook de autonomie van onze discipline te Leuven bereikt in de Faculteit der Sociale Wetenschappen, blijft helaas het voorwerp uitmaken van heel wat controversen. Ook hier blijft het, ondanks de reeds lange traditie waarop de communicatiewetenschap bogen mag, een vechten om een stukje eigen bouwgrond.

2. In de optie voor een eigen afstudeerrichting dient uiteindelijk het belang van de student een doorslaggevende factor te zijn. Heeft de student communicatiewetenschap meer kansen in de samenleving met een diploma "communicatiewetenschap", dan wel bvb. met een diploma (toegepaste) sociologie of sociale wetenschappen ? Dit is, althans in de Belgische context, mogelijk maar niet zeker.

Hoe ook, zelfs indien men opteert voor een licentie (of een doctoraal examen) communicatiewetenschap, dan zal de algemene sociaal-wetenschappelijke bagage die men de student meegeeft op een belangrijke wijze moeten verdisconteerd blijven in het onderwijsprogramma. Zoniet werpt men blinde vakidioten op de markt die niet in staat zijn de enorme technologische ontwikkeling van onze massamedia maatschappelijk te begeleiden.